

Doina OLAR

**Cauzele Brândușe c. România,
Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks Kilisesi Vakfi c. Turcia
și Kenedi c. Ungaria**

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secția a III-a

Cauza Brândușe c. România

Hotărârea din 7 aprilie 2009

Art. 3 din Convenție – „Interzicerea torturii”

Art. 8 din Convenție – „Dreptul la respectarea vieții private și de familie”

DI Ioan Brândușe este deținut în penitenciarul din Arad, ca urmare a condamnării sale la pedeapsa închisorii de 10 ani, pentru săvârșirea infracțiunii de înșelăciune. Această pedeapsă i-a fost stabilită prin hotărârile din 14 august 2002 și din 11 noiembrie 2004, pronunțate de Curtea de Apel Timișoara.

I. Aspecte privind condițiile de detenție a petentului

Potrivit susținerilor petentului, în perioada arestului preventiv el a fost închis la sediul poliției din Arad. Aici era nevoit să-și satisfacă anumite necesități naturale într-o găleată din plastic, care rămânea apoi în celula pe care o împărțea cu alți deținuți. Accesul la toaletă era posibil doar de două ori pe zi, la orele 6:00 și 17:00. În aprilie 2002 petentul a fost transferat în închisorile din Timișoara și Arad, unde a petrecut cea mai mare parte a timpului său de detenție. El era nevoit să împartă cu alți 27 de deținuți o celulă de aproximativ 38 mp, care avea 18 paturi și o singură fereastră. Celula era dotată cu o chiuvetă, însă niciodată nu curgea apă caldă. Ținuta penitenciară era de fapt o veche ținută militară, care avea mai mult de 20 de ani. În plus, la închisoarea din Timișoara, administrația nu oferea nici cearșafuri și nici pături. Hrana era de foarte proastă calitate – se serveau zilnic cartofi fierți și ceai fără zahăr, iar deținuții nu primeau niciodată carne.

Potrivit susținerilor Guvernului, petentul a fost închis la sediul poliției din Arad între 17 ianuarie și 14 februarie 2002. El a ocupat o celulă de 6,53 mp, dotată cu patru paturi, împreună cu unul sau mai mulți deținuți (maxim patru într-o celulă). Guvernul a confirmat în esență afirmațiile petentului referitoare la accesul la toaleta exterioară celulei, dar a precizat că în timpul zilei acesta putea solicita să fie condus la toaletă. Începând cu februarie 2002 și până în prezent, petentul a fost deținut alternativ în închisorile din Arad și Timișoara (cea mai mare parte a acestei perioade a petrecut-o în închisoarea din Arad, respectiv o mare parte a verilor, începând cu 2003, și perioada dintre decembrie 2004 și martie 2007).

În închisoarea din Arad petentul a ocupat celula nr. 161 împreună cu un număr neprecizat de alți deținuți. Această celulă avea o suprafață de 15,37 mp și era dotată cu o fereastră de 1,50 m/ 1,80 m, șase paturi, un dulap, o masă, un suport TV și două băncuțe metalice. Aerisirea era posibilă prin deschiderea ferestrei. Celula era echi-

pată cu un grup sanitar (toaletă, spălător, cadă de baie), separat printr-un hol de celula propriu-zisă. De asemenea, petentul avea acces de două ori pe săptămână la dușurile cu apă caldă aflate pe culoar.

În închisoarea din Timișoara petentul a ocupat diferite celule. Guvernul a precizat că baza de date electronice este incompletă, astfel încât nu dispune de informații cu privire la celulele în care a fost închis petentul ulterior lunii noiembrie 2004. Din informațiile existente rezultă că petentul dispunea în aceste celule, pe care le împărțea cu alți deținuți, de un spațiu vital de aproximativ 1,50 mp până în 2007 și de aproximativ 6,25 mp ulterior acestei date. Mobilierul celulelor, precum și condițiile de igienă și de aerisire erau similare celor ale închisorii din Arad. O scrisoare din 4 septembrie 2007, expediată de închisoarea din Timișoara, trimite la reglementările incidente și precizează că petentul beneficia de alimentație adecvată și, până la intrarea în vigoare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, de o oră de plimbare în aer liber (două ore după intrarea în vigoare a legii).

II. Aspecte privind vechiul depozit de deșuri aflat în vecinătatea închisorii din Arad

1. Funcționarea depozitului de deșuri și măsurile luate de către autorități în această privință

Închisoarea din Arad este amplasată la o distanță de aproximativ 20 m de vechiul depozit de deșuri, administrat de societatea S. care este controlată, la rândul ei, de Consiliul Local Arad. Depozitul a funcționat din 1998 până în 2003, când administrația locală a ales un nou amplasament, într-o altă zonă a orașului. Din dosarul cauzei reiese că depozitul de deșuri a funcționat fără autorizarea autorităților locale însărcinate cu protecția mediului (APE) și, respectiv, cu sănătatea publică. De altfel, închiderea vechiului depozit de deșuri, în anul 2003, nu a fost urmată de o reabilitare a zonei sau de lucrări de acoperire cu pământ a sitului. Mai multe societăți și numeroase persoane au continuat să depoziteze acolo deșuri. Petentul susține că dinspre vechiul depozit zboară până în celula sa muște, insecte și chiar păsări, iar acest fapt creează un risc de infecție, cu atât mai mult cu cât deținuții își păstrează hrana în celule care nu dispun de frigider. În plus, proximitatea vechiului depozit de deșuri este o sursă de mirosuri pestilențiale și de puternic disconfort olfactiv.

Prin Hotărârea nr. 76/04.04.2002, Consiliul Local Arad a adoptat o „strategie privind dezvoltarea și funcționarea serviciilor de salubritate”. Ținând cont de vechimea sistemului de depozitare a deșurilor în aer liber și de riscurile pe care le implică pentru populație, Consiliul Local și-a fixat printre alte obiective „dezafectarea” acestui depozit de deșuri, cel mai târziu până în anul 2004.

Conform Legii nr. 137/1995 privind protecția mediului și a H.G. nr. 162/2002 privind depozitarea deșeurilor, în iulie și septembrie 2003 Universitatea din Arad a redactat pentru societatea S. două rapoarte de mediu („bilanț I și II”), care au fost depuse la APE în 17 noiembrie 2003. Potrivit societății S., al doilea raport a fost redactat cu scopul de a obține autorizarea APE pentru închiderea depozitului. Rapoartele subliniau faptul că depozitul de deșuri „nu avea autorizațiile necesare”

pentru funcționarea sa și că amplasarea lui nu respecta distanța minimă de 1.000 m. prevăzută de Ordinul nr. 536/1997 emis de Ministerul Sănătății, între locul de depozitare al deșeurilor și imobilele de locuințe (situate în principal în partea opusă și la o distanță mai mare de depozit decât închisoarea). Un alt aspect al neconformității cu normele legale consta în lipsa unei amenajări adecvate, în special absența unui sistem pentru colectarea gazului metan emanat prin fermentarea deșeurilor. Depozitul de deșeuri se întindea pe aproximativ 13 ha și, la acea vreme, se afla încă în folosință: era plin până la 90% din capacitate, cu un volum de deșeuri de 350.000 m³. Rapoartele recomandau ca depozitul să fie amenajat în mod adecvat, pentru a evita riscul producerii unor incendii și emanația mirosurilor neplăcute și pentru a stârpi șobolanii și larvele de muște. Analizele aerului relevă faptul că valorile regulamentare erau depășite (indicatorul amoniac) chiar și la temperaturi mai puțin ridicate (14°C), că aerul din perimetrul depozitului era „extrem de poluat”, iar nivelul poluării creștea în anotimpurile mai calde, că descompunerea deșeurilor cu emanații de amoniac generau un puternic disconfort pentru locuitorii cartierelor învecinate și, când bătea vântul, chiar și pentru locuitorii situați la o distanță mai mare. Rapoartele recomandau supravegherea nivelului de poluare, independent de soluția care va fi adoptată de Consiliul Local Arad (neutralizarea depozitului sau mutarea deșeurilor).

La 26 noiembrie 2003 și la 24 februarie 2005, APE a solicitat Consiliului Local Arad să completeze cererea de închidere a depozitului de deșeuri cu câteva documente suplimentare. În fața insuficienței răspunsului formulat la 18 mai 2005 de către Consiliul Local, care se limita la problema finanțării, APE a solicitat din nou completarea cererii printr-o adresă din 22 august 2006.

Între timp, în februarie 2006, Consiliul Local Arad a delegat societății S. responsabilitatea asupra vechiului depozit de deșeuri al orașului.

La 11 iulie 2006 a izbucnit un incendiu pe care adjunctul primarului din Arad l-a calificat ca fiind „extrem de puternic”. Incendiul s-a extins asupra celei mai mari părți a vechiului depozit de deșeuri din vecinătatea închisorii în care petentul era încarcerat la acea dată. Izbucnirea incendiului a fost favorizată de emanațiile de gaz metan rezultate din straturile adânci ale deșeurilor. Vreme de trei zile au fost mobilizați zeci de pompieri pentru a stinge incendiul care a ridicat nori negri deasupra cartierelor învecinate. Prefectura și poliția Arad au dispus efectuarea unor anchete. În temeiul câtorva scrisori din septembrie 2007, ale închisorii din Arad și ale Inspectoratului pentru situații de urgență, Guvernul a susținut că petentul nu a fost afectat de incendiu, întrucât în acele zile vântul sufla în direcția opusă.

Printr-un proces-verbal întocmit la 12 iulie 2006, comisarul D. din cadrul autorității guvernamentale însărcinate cu prevenirea, constatarea și sancționarea faptelor care constituie încălcări ale legislației referitoare la mediu (Garda de Mediu) a sancționat Consiliul Local Arad cu o amendă contravențională în cuantum de 30.000 lei, în temeiul art. 96 alin. (2) pct. 4 din O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului. Pasajul relevant din procesul-verbal era redactat astfel:

„În perimetrul depozitului de deșeuri nu exista niciun dispozitiv sau panou pentru informarea și avertizarea publicului cu privire la riscurile pe care le creează pentru mediu și pentru sănătatea populației existența acestui depozit de deșeuri, ale cărui lucrări de închidere și de reconstrucție ecologică nu au fost realizate până în prezent. Informarea publicului ar fi trebuit făcută anterior de către autoritățile locale, conform art. 96 alin. (2) pct. 4 din O.U.G. nr. 195/2005”.

În iulie 2006, la cererea APE, Universitatea din Arad a întocmit un studiu de fezabilitate pentru închiderea vechiului depozit de deșeuri. Studiul preciza că închisoarea din Arad se afla la 18 m distanță est de depozit și că acesta a continuat să fie folosit „fără autorizare prealabilă”, având un volum de deșeuri de 462.000 m³ pe o suprafață de 14 ha. Pe baza analizelor efectuate, studiul a indicat că aerul din perimetrul depozitului era poluat – în raport de normele fixate în 1987 – aspect care genera un „disconfort total” pentru locuitorii acestei zone. Ținând seama de gradul de poluare, studiul recomanda degajarea sitului și transferarea deșeurilor, în timpul iernii, într-un alt loc care să îndeplinească exigențele impuse de H.G. nr. 349/2005 și de Ordinul nr. 757/2004 emis de către Ministerul Mediului, ambele referitoare la depozitarea deșeurilor. Susținând această propunere, departamentul tehnic al Consiliului Local Arad a semnalat prezența unei „poluări ridicate”, iar primarul s-a referit, printre altele, la autorizațiile necesare și la încălcarea Ordinului nr. 536/1997 emis de Ministerul Sănătății.

Printr-o hotărâre din 22 august 2006, Consiliul Local Arad a aprobat studiul de fezabilitate întocmit de Universitatea din Arad. La 31 octombrie 2006, Ministerul Mediului a estimat însă că volumul deșeurilor era de aproape 1.000.000 m³, astfel încât închiderea sitului trebuia să urmeze procedura prevăzută de Ordinul nr. 757/2004 emis de Ministerul Mediului. În anul 2007 au avut loc mai multe schimburi de corespondență între Consiliul Local Arad și APE, în vederea obținerii de către Consiliul Local a acordului APE asupra programului de conformare la obligațiile de mediu și asupra lucrărilor de închidere care trebuiau efectuate. Dintr-o scrisoare expediată de APE la 26 octombrie 2007 reiese că aceasta și-a dat acordul asupra programului de conformare la obligațiile de mediu, în 18 octombrie 2007; acordul privind lucrările care trebuiau realizate pentru închiderea depozitului era încă în curs de examinare. Programul de conformare la exigențele de mediu prevede, printre altele, obligația Consiliului Local Arad, pentru anii 2008-2009, de a ameliora calitatea aerului în perimetrul vechiului depozit de deșeuri prin lucrări de reabilitare și de închidere a zonei; prin închiderea zonei se înțelegea acoperirea gropii de gunoi cu straturi de pământ și cu iarbă, precum și instalarea unor conducte pentru gazul care emana de la deșeuri. Guvernul nu a oferit informații mai recente asupra procedurii de autorizare și a stadiului de avansare al lucrărilor respective.

Într-o scrisoare din 29 octombrie 2007, prezentată de către Guvern, directorul închisorii Arad preciza că vechiul depozit de deșeuri a fost „dezafectat” în anul 2000. În opinia directorului, acesta era motivul pentru care a fost respinsă acțiunea formulată de către petent în temeiul O.U.G. nr. 56/2003 privind unele drepturi ale persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate; deținuții nu au fost afectați de proximitatea depozitului de deșeuri și nici o boală nu le-a fost cauzată de situația invocată de petent. De altfel, un raport medical întocmit în august 2007 pe baza dosarului medical al petentului a indicat faptul că starea de sănătate a acestuia nu a fost afectată de existența depozitului de deșeuri.

2. Demersuri administrative și judiciare parcurse de către petent

La 27 aprilie 2004, în răspunsul unei scrisori adresate de către petent pe tema efectelor nocive pe care vechiul depozit de deșeuri le avea asupra vieții deținuților, prefectul orașului Arad a precizat că o societate italiană intenționa să cumpere acest teren public și să-l reabiliteze. Prefectul a încheiat exprimându-și speranța că proiectul se va realiza și îi dorea petentului puterea de depăși momentele dificile pe care le trăia.

La 1 iunie 2004 Consiliul Local Arad a răspuns unei scrisori similare a petentului, precizând că vechiul depozit a fost închis și că nu mai este utilizat. Răspunsul adăuga că societatea S. a redactat un raport de mediu și a supravegheat în permanență depozitul. În plus, la acea dată era în studiu un program de neutralizare a deșeurilor menajere, iar autoritățile doreau să obțină în acest scop o finanțare din partea Uniunii Europene.

La 4 aprilie 2005 petentul a sesizat Judecătoria Arad cu o acțiune întemeiată pe O.U.G. nr. 56/2003 privind anumite drepturi ale persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate; el s-a plâns în special de condițiile de igienă din spațiile de detenție ale poliției și ale închisorii din Arad, de absența unui frigider și de faptul că, în închisoarea din Arad era obligat să suporte aerul viciat și mirosurile pestilențiale care emanau de la vechiul depozit de deșeuri.

Prin sentința din 27 ianuarie 2006, Judecătoria Arad a respins ca neîntemeiată acțiunea petentului, statuând că „anumite aspecte invocate de către petent erau exterioare obiectului O.U.G. nr. 56/2003, iar restul aspectelor referitoare la violarea drepturilor sale nu au fost deloc probate”.

Printr-o decizie din 24 mai 2006, Tribunalul Arad a respins recursul formulat de către petent împotriva sentinței primei instanțe, recurs prin care acesta solicita ca administrația penitenciară să ia măsuri de dezinfectare și de neutralizare a vechiului depozit. Tribunalul a statuat că aspectele invocate de către petent nu puteau face obiectul unei cercetări în temeiul O.U.G. nr. 56/2003 și a precizat că petentul putea eventual să sesizeze administrația locală însărcinată cu păstrarea curățeniei orașului și cu menținerea nivelului de confort de mediu al populației.

III. Aspecte privind conversațiile telefonice ale petentului în închisoare

Într-o scrisoare din 29 septembrie 2006 petentul precizează că în timpul convorbirilor sale telefonice cu persoane din exteriorul închisorii era supravegheat de un gardian care stătea foarte aproape de el; de asemenea, el trebuia să indice administrației închisorii, pentru a fi păstrate, toate numerele de telefon pe care dorea să le apeleze.

La 7 ianuarie 2003 dl Ioan Brândușe a formulat o *plângere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului* și a invocat violarea art. 3 și 8 din Convenție.

Cadrul juridic căruia i se circumscrie plângerea cuprinde legislație și jurisprudență interne și internaționale.

Dispozițiile legale privind infracțiunea de „rele tratamente” și cele referitoare la răspunderea civilă delictuală se regăsesc în conținutul art. 267 C.pen. („rele tratamente”) și art. 267¹ C.pen. („tortura”) și în art. 998-999 C.civ. (răspunderea civilă delictuală).

Prevederile legale privind conversațiile telefonice ale persoanelor lipsite de libertate cuprind dispozițiile O.U.G. nr. 56/2003 referitoare la anumite drepturi ale persoanelor lipsite de libertate. Acest act normativ, în vigoare din 27 iunie 2003,

prevedea, în art. 3, că deținuții au dreptul să sesizeze instanța cu plângeri împotriva măsurilor luate de administrația penitenciară în legătură cu exercitarea drepturilor lor. Articolul 9 din același act preciza că deținuții au dreptul să utilizeze cabinetele telefonice instalate în incinta închisorii și statua caracterul confidențial al acestor convorbiri. O.U.G. nr. 56/2003 a fost abrogată și înlocuită de Legea nr. 275/2006, în vigoare din 20 octombrie 2006, care conține dispoziții similare, dar prevede că toate convorbirile telefonice ale deținuților au loc sub „supraveghere vizuală”.

Cauza se raportează și la *dispoziții relevante, interne și internaționale, în materia protecției mediului și, în special, a depozitării și gestionării deșeurilor*.

Normele interne relevante includ art. 35 al Constituției României din 1991, Legea nr. 137/1995, O.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului, care a înlocuit Legea nr. 137/1995, precum și Ordinul nr. 125/11.04.1996 emis de Ministerul Mediului.

Normele internaționale relevante cuprind Declarația finală a Conferinței Națiunilor Unite asupra mediului, încheiată la Stockholm în 16 iunie 1972, Declarația de la Rio asupra mediului și dezvoltării, din 14 iunie 1992 și Convenția internațională privind accesul la informații, participarea publicului la procesul decizional și accesul la justiție în materie de mediu, care a fost încheiată la Aarhus în 25 iunie 1998.

Legea nr. 137/1995 prevedea faptul că statul recunoaște oricărei persoane dreptul la un mediu sănătos și garantează accesul la informații privind calitatea mediului, precum și dreptul de a sesiza autoritățile administrative sau judiciare pentru prevenirea sau repararea unui prejudiciu. Legea prevedea totodată că nerespectarea dispozițiilor sale antrenează, după caz, răspunderea civilă, contravențională sau penală; constatarea și sancționarea faptelor care reprezintă o încălcare a acestei legi urmau a se efectua din oficiu de către autoritățile de urmărire.

Dispozițiile referitoare la activitățile de depozitare și gestionare a deșeurilor au făcut obiectul mai multor acte normative. În acest sens, Ordinul nr. 81/1994 și Ordinul nr. 536/1997, emise de Ministerul Sănătății, referitoare la normele de igienă pentru populație, prevedeau amplasarea depozitelor de deșeurii la mai mult de 1.000 m distanță față de cartierele de locuințe. Pe de altă parte, atât Ordinele nr. 437/17.07.1991 și nr. 125/11.04.1996, emise de Ministerul Mediului, cât și Legea nr. 137/1995, în vigoare pe durata funcționării depozitului de deșeurii din Arad, prevedeau obligativitatea unei „autorizații de mediu” pentru orice activitate care avea consecințe asupra mediului, cum sunt depozitarea și gestionarea deșeurilor. Ordinul nr. 125/1996, care stabilea procedura de obținere a autorizației de mediu, impunea efectuarea unor studii specifice în cazul activităților care, prin natura, localizarea sau amploarea lor, puteau să aibă un impact serios asupra mediului. Printre altele, cererea de autorizare trebuia să ofere autorităților competente informații privind cantitatea emisiilor poluante, instalațiile depoluante utilizate, distanța existentă până la populația care ar putea fi afectată și măsurile luate pentru protecția acesteia. Erau prevăzute anumite măsuri care să asigure, în cadrul acestei proceduri de autorizare, accesul publicului la informațiile relevante, mai ales în cazul în care autoritatea competentă aprecia necesară realizarea prealabilă a unui „bilanț de mediu”, când raportul întocmit în acest sens trebuia supus dezbaterii publice. În cazul refuzului de acordare a autorizației de mediu, persoana juridică implicată era obligată să înceteze activitatea de depozitare în perimetrul respectiv. Referitor la „bilanțul de mediu”,

art. 10 din Legea nr. 137/1995 prevedea că realizarea acestuia era dispusă de către APE, în scopul stabilirii unui „program de conformare”, atunci când activitățile desfășurate nu îndeplineau condițiile pentru acordarea autorizației de mediu.

De asemenea, au fost adoptate acte normative speciale în materia depozitării și a gestionării deșeurilor: O.U.G. nr. 78/2000, în vigoare din 22 iulie 2000, H.G. nr. 162/2002 și H.G. nr. 349/2005, aceasta din urmă transpunând Directiva Consiliului Uniunii europene nr. 1999031/CE din 26 aprilie 1999.

O.U.G. nr. 78/2000 institua obligația autorităților competente de a autoriza și controla procesul de „eliminare a deșeurilor” pentru a evita, printre altele, riscurile la adresa sănătății populației și mirosurile neplăcute. Aceste autorități erau obligate să ia măsuri în vederea utilizării unor tehnologii și instalații specifice pentru eliminarea deșeurilor și să realizeze planuri pentru gestionarea acestor deșeuri. Autoritățile și societățile însărcinate cu eliminarea deșeurilor trebuiau să obțină „autorizații de mediu” care să stabilească tehnicile care urmau a fi utilizate și măsurile de siguranță care urmau a fi adoptate; de asemenea, ele aveau obligația să instaleze sisteme de depoluare, să controleze nivelul de poluare înainte și după închiderea sitului și să efectueze lucrări de „reconstrucție ecologică” după încetarea utilizării depozitului respectiv.

H.G. nr. 162/2002, înlocuită prin H.G. nr. 349/2005, a stabilit procedurile necesare pentru acordarea autorizației de mediu depozitelor deja existente la data intrării ei în vigoare (pe baza raportului numit „bilanț II”), procedura de supraveghere permanentă a nivelului de poluare, înțelegând prin aceasta buna funcționare a instalațiilor și a conductelor pentru captarea și arderea gazelor emenate prin fermentarea deșeurilor, precum și procedurile pentru închiderea siturilor neconforme sau aflate pe finalul duratei de funcționare. Nerespectarea dispozițiilor acestor hotărâri era calificată drept contravenție și trebuia constatată și sancționată de către personalul calificat al APE sau de administrația centrală ori locală.

Metodologia de închidere a depozitelor de deșeuri a făcut în mod succesiv obiectul unor dispoziții detaliate în cuprinsul „regulamentelor tehnice” anexate Ordinului nr. 1147/2002 și nr. 757/2004 emise de Ministerul Mediului. Aceste regulamente precizau faptul că proiectul inițial de autorizare a unui depozit de deșeuri trebuia să includă un plan de închidere, de supraveghere și de reconstrucție ecologică ulterioară a respectivului depozit și prezentau obligațiile incidente în materie.

Prezenta cauză se raportează și la *dispoziții și rapoarte ale Consiliului European*. Concluziile Comitetului european pentru prevenirea torturii (CTP), formulate în urma unor vizite efectuate în închisorile din România, precum și observațiile sale cu caracter general au fost deja rezumate în hotărârea *Bragadireanu c. România*¹. În ultimul său raport, publicat în 11 decembrie 2008, în urma vizitei din iunie 2008 la mai multe penitenciare din România CTP s-a arătat extrem de îngrijorat de faptul că lipsa paturilor reprezintă o problemă constantă nu doar în penitenciarele vizitate, ci la scară națională, chiar de la prima sa vizită în România, în anul 2005. Raportul sublinia că este cazul să se recurgă la măsuri de anvergură pentru a pune capăt definitiv acestei situații inacceptabile și făcea apel la autoritățile române pentru a acționa astfel încât fiecare deținut închis într-un penitenciar să beneficieze de un pat.

¹ *Bragadireanu c. România*, nr. 22088/04, §§73-76, 6 decembrie 2007.

Pe de altă parte, în acest ultim raport CTP se felicita pentru faptul că, la scurt timp după vizita sa din iunie 2006, norma legală privind spațiul vital al deținuților în celule a fost modificată în sensul creșterii acestuia de la 6 m³ (ceea ce corespundea unei suprafețe de aproximativ 2 m² pentru fiecare deținut) la 4 m² sau la 8 m³. În raportul din 2008, CTP recomanda autorităților române „să ia măsurile necesare pentru a asigura respectarea normei de 4 m² pentru spațiul vital al unui deținut în celulele colective, în toate penitenciarele din România”.

Alături de documentele amintite, există și *alte rapoarte referitoare la condițiile de detenție și la efectele vecinătății unui depozit de deșeuri*. Redactat în urma unei vizite din 6 și 7 iunie 2001 la închisoarea din Arad, raportul organizației non-guvernamentale „Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului – Comitetul Helsinki” (APADOR-CH) menționa, printre altele, că în aripa veche a închisorii, care avea în mod normal o capacitate de 868 de persoane, se aflau 1.229 de deținuți și că nivelul calitativ al hranei era insuficient. Raportul se referea și la pasivitatea autorităților în ceea ce privește grava problemă a prezenței, în imediata vecinătate a închisorii a depozitului de deșeuri al orașului, de unde emanau mirosuri insuportabile în timpul lunilor calde și care creștea foarte mult riscul ca personalul închisorii și deținuții să contacteze maladii.

Referitor la pretinsa violare a art. 3 din Convenție, Curtea a analizat mai întâi *admisibilitatea plângerii* din perspectiva acestui articol.

Guvernul a invocat excepția neepuizării căilor interne de atac de către petent. În susținerea Guvernului, petentul ar fi putut sesiza instanțele interne cu o acțiune în despăgubire, în temeiul dispozițiilor de drept comun referitoare la răspunderea civilă delictuală (art. 998-999 C.civ.) sau ar fi putut formula o plângere penală pentru „rele tratamente” și „tortură” (art. 267 și 267¹ C.pen.). Cu titlu de jurisprudență internă pertinentă, Guvernul a prezentat două decizii susceptibile de recurs – fără mențiuni cu privire la soarta lor sub acest aspect – pronunțate de către Tribunalul București în anul 2007, în procese privind răspunderea civilă delictuală, invocată în cazul unei erori de tratament medical în închisoare și în cazul detenției unei persoane aflate în arest preventiv împreună cu recidiviști.

Guvernul a invocat de asemenea excepția tardivității plângerii petentului, în măsura în care aceasta vizează condițiile de detenție din sediul poliției Arad. În susținerea Guvernului, dacă petentul nu dispunea de o cale internă de atac pe care să o exercite, ar fi trebuit să sesizeze Curtea într-un termen de șase luni calculat de la data transferului său în închisoarea din Arad, respectiv din februarie 2002.

Potentul nu a formulat observații cu privire la aspectele invocate de către Guvern.

Referitor la excepția neepuizării căilor interne de atac, *Curtea* a precizat că plângerea petentului se referă la condițiile detenției, și anume la suprapopularea celulelor. Instanța a reamintit că s-a pronunțat deja într-o cauză recentă privind o plângere similară formulată împotriva României și a apreciat că, având în vedere particularitatea acestei plângeri, petentul nu avea o cale efectivă de atac pe care să o exercite²; argumentele Guvernului nu pot conduce spre o concluzie diferită în această cauză. De altfel, Guvernul nu a precizat în ce manieră căile de atac invocate ar fi putut remedia în special problema suprapopulării și nu a prezentat decizii definitive

² *Petrea c. România*, nr. 4792/03, §37, 29 aprilie 2008.

relevante în acest sens. Aceasta, cu atât mai mult cu cât petentul a atras atenția autorităților asupra condițiilor de detenție.

În ceea ce privește excepția tardivității, raportată la acea parte a plângerii referitoare la condițiile detenției din sediul poliției Arad, Curtea a reamintit că a precizat într-o cauză recentă modul în care înțelege să aplice regula celor șase luni, în plângeri de tipul celei prezente³. Instanța europeană a trimis la jurisprudența sa relevantă și a refuzat să califice condițiile de detenție ca o situație continuă, în măsura în care plângerea aferentă se referă la un episod, un tratament sau un regim de detenție specific, legat de o perioadă determinată; dimpotrivă, există o situație continuă atunci când plângerea vizează aspecte generale (condiții de igienă, supra-populare, temperatura celulelor etc.) și condiții de detenție care au rămas în mare parte similare, în ciuda transferului petentului.

Curtea a precizat că, referitor la condițiile de detenție din sediul poliției Arad, prezenta plângere vizează exclusiv accesul limitat la toaletă. Or, după transferul petentului în închisoarea din Arad, în februarie 2002, această problemă nu se mai pune, întrucât celulele erau dotate cu toalete separate și accesibile în orice moment. Petentul s-a plâns și de condițiile detenției în închisorile din Arad și Timișoara, dar a invocat în acest sens probleme generale, precum suprapopularea, lipsa apei calde sau calitatea hranei. Deși s-ar putea limita să scindeze în mod artificial o perioadă de detenție continuă în mai multe părți, prin simplul fapt că a intervenit un transfer al deținutului, Curtea precizează totuși că în prezenta cauză, ținând seama mai ales de caracterul punctual și determinat al aspectului de care se plânge petentul cu privire la detenția din sediul poliției Arad, va considera că transferul petentului, în februarie 2002, a determinat o schimbare considerabilă în condițiile descrise ale detenției, astfel încât nu se poate concluziona că în acest caz este vorba de o situație continuă.

În consecință, Curtea a admis excepția invocată de către Guvern și, făcând aplicarea art. 35 §1 și §4 din Convenție, a respins ca tardivă această parte din plângerea petentului. Cealaltă parte a plângerii (referitoare la condițiile detenției în închisorile din Arad și Timișoara) nu se lovește însă de niciun alt motiv de inadmisibilitate, astfel încât Curtea a declarat-o admisibilă.

În analiza fondului, Guvernul a făcut trimitere la jurisprudența în materie a Curții. El s-a referit la modul în care penitenciarele din Arad și Timișoara au descris condițiile de detenție și a susținut că acestea erau conforme exigențelor art. 3 din Convenție.

Potentul și-a reiterat în esență susținerile.

Curtea a reamintit că art. 3 din Convenție impune statului să se asigure că orice deținut trăiește în condiții compatibile cu respectul demnității umane, că modalitățile de executare nu supun persoana unei suferințe sau unei încercări de o intensitate care depășește nivelul de suferință inerent detenției și că, având în vedere exigențele practice ale detenției, sănătatea și confortul deținutului sunt asigurate în mod adecvat.

Curtea a făcut trimitere la jurisprudența sa în materie, unde, în cauze similare, a aplicat principiul *affirmanti incumbit probatio* atunci când Guvernul este singurul care are acces la informații susceptibile să confirme sau să infirme susținerile petentului. În prezenta cauză Guvernul nu a oferit informații nici cu privire la

³ *Seleznev c. Rusia*, nr. 15591/03, §35, 26 iunie 2008.

mărimea celulelor în care petentul a fost deținut în închisoarea din Timișoara înainte de noiembrie 2004, nici cu privire la numărul deținuților cu care petentul trebuia să împartă celulele închisorii din Arad și, după 2004, a celor din Timișoara. Caracterul incomplet al bazei de date electronice, anterior lunii noiembrie 2004, nu este un motiv suficient pentru a înlătura pur și simplu susținerile petentului cu privire la suprapopularea celulelor. Desigur, petentul nu a oferit detalii cu privire la diferitele celule și, eventual, la declarațiile colegilor de celulă pentru a clarifica aceste aspecte, și nici nu a contrazis informațiile incomplete prezentate de Guvern referitoare la mărimea celulelor. În consecință, Curtea a considerat suficient să examineze plângerea ținând seama, conjunct, de susținerile necontestate ale părților, pe de o parte și, în privința celei nr. 161 a închisorii din Arad, de existența unui grad de ocupare corespunzător numărului de paturi, pe de altă parte.

Curtea precizează că în celula nr. 161 a închisorii din Arad, pe care petentul a ocupat-o în cea mai mare parte a detenției sale, respectiv o perioadă de câțiva ani, acesta dispunea de un spațiu vital de aproximativ 2,50 m²; în realitate, acest spațiu era însă mai redus din cauza mobilierului existent. În cazul închisorii din Timișoara, atât datele oferite de către petent și necontrazise de Guvern, cât și informațiile prezentate de către Guvern privind perioada ulterioară lunii noiembrie 2004 confirmă faptul că anterior anului 2007 petentul dispunea de un spațiu vital de aproximativ 1,50 - 2,00 m². De asemenea, din informațiile oferite de Guvern reiese că înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 275/2006, petentul era îndreptățit la o oră de plimbare zilnică în aer liber.

Curtea a reamintit faptul că în numeroase cazuri a constatat deja violarea art. 3 din Convenție, motivat în principal pe lipsa spațiului individual suficient. În prezenta cauză nimic nu indică existența vreunei intenții de a umili sau de a înjosi petentul. Totuși, absența unui astfel de scop nu exclude constatarea violării art. 3. În opinia Curții, condițiile de detenție pe care petentul a fost nevoit să le suporte de-a lungul mai multor ani l-au supus unei încercări de o intensitate care depășește nivelul inerent de suferință pe care îl implică detenția.

În consecință, *art. 3 din Convenție a fost violat.*

Referitor la pretinsa violare a art. 8 din Convenție, petentul a susținut că proximitatea vechiului depozit de deșeuri și pasivitatea autorităților cu privire la neutralizarea acestuia îl obligă să respire un aer poluat și pestilențial, fiind expus unui risc real de a contracta o boală. Printre altele, petentul s-a plâns și de lipsa confidențialității convorbirilor sale telefonice cu exteriorul, de la posturile telefonice instalate în închisoarea din Arad, cauzată de prezența gardienilor lângă deținuți în timpul acestor convorbiri și de obligația de a indica toate numerele de telefon pe care dorea să le apeleze.

Guvernul a contestat susținerile petentului.

Referitor la motivele privind vechiul depozit de deșeuri, Curtea a analizat mai întâi admisibilitatea plângerii.

Sub acest aspect, *Guvernul* a invocat excepția neepuizării căilor interne de atac. El a precizat că petentul și-a formulat plângerea la 20 iulie 2004, moment în care, întemeiat pe art. 5 coroborat cu art. 82 din Legea nr. 137/1995, reluate de

O.U.G. nr. 195/2005 care a abrogat această lege, petentul ar fi putut formula o plângere penală sau ar fi putut sesiza instanța cu o acțiune civilă îndreptată împotriva persoanelor sau a autorităților responsabile de poluarea invocată. Totuși, petentul nu a recurs la aceste mijloace de acțiune și a ales doar să formuleze câteva cereri în fața autorităților administrative.

Potentul nu a formulat observații asupra aspectelor invocate de către Guvern.

Curtea a subliniat că în cauza *Tătar c. România*⁴ a respins deja o excepție similară privind mijloacele de acțiune penală și civilă menționate, iar Guvernul nu a oferit nici un element pertinent care să permită o concluzie contrară în această cauză. În acest sens, *Curtea* a subliniat că potrivit art. 86 din Legea nr. 137/1995, constatarea și sancționarea contravențiilor prevăzute de această lege revine autorităților competente, care aveau obligația să acționeze din oficiu. De asemenea, *Curtea* a precizat că petentul a atras în repetate rânduri atenția autorităților locale cu privire la problema vechiului depozit de deșeuri și a subliniat că Guvernul nu a oferit niciun exemplu de jurisprudență internă pentru a demonstra caracterul efectiv al mijloacelor de acțiune invocate.

De altfel, petentul a sesizat instanțele interne cu o acțiune întemeiată pe O.U.G. nr. 56/2003, în care solicita, printre altele, obligarea autorităților să acționeze cu privire la disconfortul olfactiv cauzat de vechiul depozit de deșeuri din vecinătatea închisorii. Deși O.U.G. nr. 56/2003 nu conținea dispoziții susceptibile să remedieze aspectele invocate de către petent, este semnificativ faptul că în decizia sa definitivă din 24 mai 2006, prin care a respins cererea petentului, Tribunalul Arad nu i-a indicat acestuia mijloacele de acțiune la care se referă Guvernul, ci s-a limitat să menționeze că pentru acest gen de probleme de mediu putea fi eventual sesizată administrația locală – ceea ce petentul a făcut, fără a obține însă vreun rezultat.

Pentru aceste motive, *Curtea* a apreciat că Guvernul nu a demonstrat cu suficientă certitudine existența unui mijloc de acțiune care să fi remediat aspectele invocate de către petent. În consecință, excepția *Guvernului* nu poate fi reținută.

Curtea a constatat că plângerea nu este în mod manifest nefondată în sensul art. 35 §3 din Convenție și, neexistând nici un alt motiv de inadmisibilitate, a declarat-o admisibilă.

În analiza fondului, Guvernul a susținut că disconfortul creat petentului de depozitul de deșeuri aflat în vecinătatea închisorii din Arad nu a atins gravitatea necesară pentru a fi evaluat din perspectiva art. 8 al Convenției. Guvernul a subliniat că în intervalul mai 2002 - decembrie 2004 petentul a fost închis alternativ în închisorile din Arad și Timișoara (aproape un an în Timișoara), că vechiul depozit de deșeuri nu a mai fost utilizat ulterior anului 2002, iar petentul nu a oferit niciun element care să dovedească faptul că starea sa de sănătate sau, în general, viața sa privată au fost afectate de existența acestui depozit. Potrivit Guvernului, incendiul din iulie nu a avut decât un efect redus asupra petentului. În ceea ce privește obligațiile autorităților de a proteja dreptul petentului la respectul vieții private, Guvernul a apreciat că în această cauză administrația s-a conformat legislației interne și a luat măsurile necesare în materie de mediu, spre deosebire de situația cauzelor

⁴ *Tătar c. România*, nr. 67021/01, 5 iulie 2007.

*Giacomelli c. Italia*⁵ și *Guerra et alii c. Italia*⁶. În acest sens, Guvernul a făcut trimitere la Hotărârea Consiliului Local Arad din 4 aprilie 2002, la faptul depunerii la APE a „bilanțului II”, precum și la alte demersuri ale autorităților pentru obținerea avizului de mediu din 18 octombrie 2007.

Petentul a prezentat declarația unui alt deținut (F.I.), care menționează că aerisirea celulelor era dificilă din cauza mirosurilor neplăcute care emanau de la depozitul de deșeuri aflat în vecinătatea închisorii din Arad și precizează faptul că în fiecare vară se produceau incendii, chiar dacă erau de mică intensitate, cum a fost cel din iulie 2006.

Curtea a făcut trimitere la principiile dezvoltate în jurisprudența sa privind atingerile morale grave aduse dreptului la respectarea vieții private și de familie, cauzate de un disconfort sonor, olfactiv sau de altă natură suportat de către o persoană la domiciliul său, în sensul art. 8 din Convenție. *Curtea* a reamintit că într-o cauză referitoare la decizii și măsuri de mediu ale autorităților, analiza instanței implică două elemente. În primul rând, ea poate evalua conținutul material al deciziei respective pentru a se asigura că aceasta este compatibilă cu art. 8. În al doilea rând, poate analiza procesul decizional, pentru a verifica dacă interesele persoanei au fost luate în considerare în mod adecvat.

De altfel, *Curtea* reamintește că art. 8 nu se limitează la a impune statului să se abțină de la ingerințe arbitrare din partea autorităților sale publice; acestei exigențe mai mult negative i se pot adăuga obligații pozitive, inerente respectului efectiv al vieții private sau de familie. Statelor le revine, în special în cazul activităților periculoase, obligația pozitivă de a crea reglementări adaptate specificului unor asemenea activități, mai ales în ceea ce privește riscurile pe care acestea le implică. Obligația pozitivă a statului trebuie să acopere autorizarea, funcționarea, exploatarea, securitatea și controlul activității respective și să impună luarea măsurilor practice adecvate pentru a asigura protecția efectivă a persoanelor a căror viață riscă să fie expusă pericolelor inerente pe care le implică acea activitate. De altfel, acest proces decizional presupune efectuarea prealabilă a unor cercetări și studii pertinente, care să determine prevenirea și evaluarea anticipată a efectelor pe care le pot produce activitățile susceptibile să aducă atingere mediului și drepturilor individului și care să permită astfel stabilirea unui just echilibru între diversele interese concurente aflate în joc. În plus, este foarte important ca publicul să aibă acces la concluziile acestor studii și la informațiile în măsură să-i permită evaluarea pericolului la care este expus.

Referitor la aplicabilitatea dispozițiilor art. 8 din Convenție, *Curtea* a considerat necesar să analizeze dacă principiile menționate mai sus referitoare la art. 8 sunt incidente în această cauză în care „spațiul vital” al petentului este reprezentat de celula în care își ispășește pedeapsa închisorii, și dacă disconfortul olfactiv invocat de către petent este suficient de grav pentru a justifica aplicabilitatea art. 8.

În acest sens, *Curtea* a reamintit că în jurisprudența sa anterioară a constatat aplicabilitatea art. 8 ca urmare a influenței directe pe care o aveau emisiile de substanțe nocive asupra dreptului petenților la respectul vieții lor private și de familie⁷.

⁵ *Giacomelli c. Italia*, nr. 59909/00, 2 noiembrie 2006.

⁶ *Guerra et alii c. Italia*, nr. 14967/89.

⁷ *Ibidem*.

De altfel, după ce a statuat că atingerile grave aduse mediului ar putea afecta confortul unei persoane, privând-o de folosința plăcută a domiciliului său într-un mod care îi lezează viața sa privată și de familie, fără a-i pune însă neapărat în pericol grav sănătatea, Curtea a statuat, într-o altă cauză, că art. 8 este aplicabil și atunci când efectele periculoase ale unei activități, la care risca să fie supusă o persoană, au fost stabilite anterior în cadrul unei proceduri de evaluare a impactului asupra mediului⁸.

În prezenta plângere, Curtea a precizat că afirmațiile petentului referitoare la puternicul disconfort olfactiv pe care trebuie să îl suporte sunt susținute nu doar de declarația unui alt deținut, F.I., ci și de alte câteva elemente, printre care se numără studiul de impact asupra mediului redactat de experți în anii 2003 și 2006 la cererea autorităților. Aceste studii confirmă nivelul foarte ridicat de poluare a aerului în perimetrul depozitului de deșeuri și „disconfortul total” suportat de către locuitorii imobilelor învecinate, aflate oricum mai departe de depozit decât închisoarea din Arad. În același sens converg și constatările Consiliului Local Arad și ale organizației non-guvernamentale APADOR-CH. De altfel, Curtea a subliniat că problema neutralizării vechiului depozit de deșeuri, situat la câteva zeci de metri de închisoarea în care petentul a petrecut majoritatea perioadei sale de detenție (în jur de 7 ani), nu pare a fi fost rezolvată în mod efectiv până în prezent.

Curtea a precizat că starea de sănătate a petentului nu este degradată ca urmare a proximității vechiului depozit de deșeuri, dar a apreciat că acest aspect nu poate conduce, *per se*, la concluzia inaplicabilității art. 8. Concluziile studiilor efectuate și durata perioadei în care petentul a suportat disconfortul invocat permit concluzia că nivelul calitativ al vieții petentului a fost afectat într-o manieră care i-a adus atingere vieții private și care nu este o simplă consecință a regimului privativ de libertate. În acest sens, Curtea a subliniat că plângerea petentului se referă la aspecte care au fost deja examinate din perspectiva art. 8, aspecte care depășesc cadrul condițiilor de detenție propriu-zise și care vizează singurul „spațiu vital” de care petentul dispune de mai mulți ani.

În consecință, Curtea a statuat *aplicabilitatea art. 8 în prezenta cauză*.

În ceea ce privește *respectarea art. 8 din Convenție*, Curtea a reamintit că petentul invocă în plângerea sa pasivitatea autorităților vizavi de problema vechiului depozit de deșeuri situat în imediata vecinătate a închisorii unde este închis, în sensul absenței unor măsuri adecvate, care să pună capăt disconfortului olfactiv pe care petentul este nevoit să îl suporte în celula sa.

Indiferent dacă prezenta cauză este abordată din perspectiva unei obligații pozitive a statului de a adopta măsuri rezonabile și adecvate pentru protejarea drepturilor petentului, precizate în art. 8 §1, sau din perspectiva ingerinței unei autorități publice, care atrage incidența art. 8 §2, principiile aplicabile sunt relativ apropiate.

În opinia Curții, este evident că în această cauză autoritățile sunt responsabile pentru cauza disconfortului olfactiv invocat, având în vedere controlul exercitat asupra societății S. de către Consiliul Local Arad. Faptul că transferul responsabilității nu a intervenit decât în februarie 2006, precum și faptul că inclusiv după acest moment autoritățile de mediu au stabilit direct în sarcina Consiliului Local obligații pentru închiderea depozitului de deșeuri.

⁸ *Taskin et alii c. Turcia*, nr. 46117/99, §113.

Potrivit Curții, din dosarul cauzei reiese că depozitul de deșuri a funcționat efectiv din 1998 până în 2003. Mai mult chiar, volumul în creștere al deșeurilor acumulate demonstrează că depozitul a continuat să fie utilizat de către particulari chiar ulterior anului 2003, întrucât autoritățile nu au luat măsuri pentru închiderea efectivă a sitului. De-a lungul întregii acestei perioade depozitul nu a beneficiat de autorizațiile necesare pentru funcționarea ori pentru închiderea sa. Deși dispozițiile legale incidente impuneau, chiar anterior deschiderii depozitului, obținerea unei autorizații și îndeplinirea anumitor condiții, autoritățile locale nu au urmat procedura necesară, ci au nesocotit numeroase asemenea obligații (amplasarea depozitului în imediata vecinătate a închisorii din Arad, absența instalațiilor specifice și de supraveghere a nivelului de poluare a aerului etc.).

Faptul că, în cele din urmă, la 18 octombrie 2007 Consiliul Local Arad a obținut acordul APE asupra programului de conformare la obligațiile de mediu, în încercarea de a autoriza lucrările de închidere care trebuiau efectuate, nu înlătură constatarea anterioară privind nerespectarea obligațiilor legale în materie. Chiar dacă am presupune, în măsura în care s-au conformat obligației de a obține autorizația de închidere a depozitului, că autoritățile locale ar fi respectat, începând din noiembrie 2003, dispozițiile legale succesive privind închiderea siturilor neconforme, se cuvine analizat dacă și în ce măsură, în cadrul procesului decizional respectiv, drepturile și interesele petentului, care trăia în imediata vecinătate a depozitului, au fost luate în considerare în mod adecvat.

Cu toate că autoritățile competente ar fi avut obligația să dispună efectuarea prealabilă a unor studii pentru a evalua efectele activității poluatoare invocate și pentru a permite astfel stabilirea unui just echilibru între diversele interese concurente aflate în joc, autoritățile locale nu și-au îndeplinit această obligație decât *a posteriori*, în 2003, și după violentul incendiu din iulie 2006. Or, în ceea ce privește efectele depozitului asupra mediului și asupra populației învecinate, aceste studii au concluzionat că activitatea desfășurată era incompatibilă cu exigențele de mediu, că exista o poluare ridicată care depășea normele instituite în 1987 și că persoanele care locuiau în vecinătate trebuiau să suporte un disconfort olfactiv semnificativ.

Curtea a subliniat mai ales faptul că autoritățile competente au sancționat în mod expres Consiliul Local Arad, în iulie 2006, pentru absența, în situl depozitului de deșuri, a oricărui mijloc de informare și de prevenire a publicului asupra riscurilor generate pentru mediu și pentru sănătatea populației de existența depozitului, ale cărui lucrări de închidere și reconstrucție ecologică nu au fost realizate. În acest sens, Curtea a precizat că Guvernul nu a indicat măsurile luate de către autorități pentru ca deținuții închisorii din Arad, și în special petentul – care a solicitat administrației informații cu privire la depozit, să poată avea acces efectiv la concluziile studiilor menționate mai sus și la informațiile necesare pentru evaluarea riscului sanitar căruia îi erau expuși.

În plus, Curtea a subliniat că procedurile aferente lucrărilor de închidere a vechiului depozit din vecinătatea închisorii Arad se află încă în desfășurare și că Guvernul nu a oferit informații cu privire la stadiul de avansare – nici măcar cu privire la începerea – al acestor lucrări de închidere și de reabilitare a depozitului, prezumate a se încheia în anul 2009.

Pentru considerentele arătate, Curtea a decis că statul pârât a nesocotit obligațiile care-i revin în temeiul art. 8 din Convenție și că *dreptul petentului la respectarea vieții sale private*, în sensul acestui articol, *a fost violat*.

Curtea a analizat și *motivele privind confidențialitatea convorbirilor telefonice ale petentului*.

Referitor la acest aspect, *petentul* a invocat lipsa confidențialității convorbirilor sale telefonice cu exteriorul, de la cabinele instalate în incinta închisorii din Arad, ca urmare a faptului că era obligat să indice toate numerele de telefon pe care dorea să le apeleze și din cauza prezenței permanente a gardienilor lângă deținuți, în timpul acestor convorbiri. În susținerea acestor afirmații, petentul a anexat declarația unui alt deținut care precizează că a văzut mai mulți gardieni în apropierea petentului, în timpul uneia dintre convorbirile telefonice din anul 2005 sau 2006.

Guvernul a invocat excepția neepuizării căilor interne de atac, pe motiv că petentul nu a formulat în fața instanțelor interne o plângere întemeiată pe dispozițiile O.U.G. nr. 56/2003 sau, ulterior anului 2006, pe prevederile Legii nr. 275/2006. În plus, Guvernul a subliniat că aspectele invocate de către petent nu sunt susținute cu probe și nu constituie ingerințe în dreptul său la respectarea vieții private, întrucât nu este vorba despre înregistrarea convorbirilor, ci pur și simplu de o supraveghere vizuală, fără nicio influență asupra acestui drept.

Curtea a precizat că nu consideră necesar să analizeze excepția invocată de către Guvern, întrucât acest petit al petentului se impune a fi respins ca fiind în mod manifest nefondat. În această privință, Curtea a reamintit că a respins deja un petit similar într-o altă cauză, în care a constatat că afirmațiile petentului aveau doar un caracter general, nefiind susținute de nicio probă care să permită concluzia că aspectele invocate ridică o problemă legată de respectarea art. 8 din Convenție. În opinia Curții această cauză nu prezintă suficiente elemente pentru a permite o concluzie diferită.

În consecință, *acest capăt al plângerii este în mod manifest nefondat și, potrivit art. 35 §3 și §4 din Convenție, se impune a fi respins*.

În temeiul *art. 41 din Convenție*, petentul a solicitat acordarea a 12.650.000 euro, cu titlu de daune morale pentru prejudiciul rezultat din violarea drepturilor sale garantate de Convenția europeană a drepturilor omului. În susținerea acestor pretenții, el a menționat succint, printre altele, aspecte și circumstanțe care nu au făcut obiectul prezentei plângeri sau care au fost respinse ca inadmisibile.

Guvernul a apreciat că suma pretinsă este excesivă, raportat la jurisprudența relevantă a Curții.

Reiterând faptul că a constatat violarea art. 3 și 8 din Convenție pe motivul condițiilor de detenție ale petentului și al nerespectării de către statul pârât a obligațiilor de a proteja dreptul persoanei la respectarea vieții sale private, Curtea a apreciat că petentul a suferit un prejudiciu moral. Ținând seama de circumstanțele cauzei și statuând în echitate, potrivit art. 41 din Convenție, Curtea a estimat că petentului i se cuvine acordarea unei sume de 8.000 euro cu titlu de daune morale.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secția a II-a
Cauza *Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks Kilisesi Vakfi c. Turcia* (Nr. 2)
Hotărârea din 3 martie 2009
Art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției – „Protecția proprietății”

Petenta este o fundație de naționalitate turcă și are sediul în Çanakkale. Statutul său respectă dispozițiile Tratatului de la Lausanne privind fundațiile și minoritățile religioase. Ea susține că ar fi dobândit în proprietate, prin donație și legate, trei terenuri în suprafață de 3.792,54 m² (parcele nr. 177-5), 2.251,72 m² (parcele nr. 136-5) și 2.219,69 m² (parcele nr. 135-13), precum și un imobil cu suprafața de 37,82 m², folosit drept capelă (parcele nr. 541-55). Deși fundația a avut vreme îndelungată posesia acestor bunuri, ele nu au fost înscrise în registrul funciar pe numele său.

În mai 1991 au fost efectuate lucrări de cadastru, iar terenurile litigioase au fost dezmembrate în mai multe parcele cărora li s-a atribuit o nouă numerotare. Rubricile din caietul registrului funciar care trebuiau să indice numele proprietarilor au fost însă lăsate goale, deoarece petenta nu a înregistrat în termen declarația privind patrimoniul său, impusă prin Legea nr. 2762 privind fundațiile. În procesele-verbale ale cadastrului, referitoare la aceste bunuri, s-a menționat că în registrul funciar nu a fost înscris niciun titlu de proprietate pe numele petentei cu privire la imobilele respective, cu toate că mai mulți experți și martori au confirmat faptul că fundația posedă efectiv aceste bunuri.

Petenta nu a formulat contestație în termenul legal de 30 de zile, astfel încât planurile cadastrale au fost publicate și au devenit definitive.

Printr-o scrisoare din 27 noiembrie 2000, Direcția generală a fundațiilor a invitat petenta să demareze *proceduri judiciare interne* și să sesizeze instanțele competente, în vederea înscrierii imobilelor respective în registrul funciar.

În anii 2001 și 2002 petenta a adresat tribunalului cadastral din Bozcaada câte o acțiune civilă pentru fiecare din aceste bunuri, solicitând înscrierea lor în registrul funciar. Tribunalul a dispus efectuarea unor expertize agricole și a audiat martori și experți. În plus, i-au fost comunicate planurile cadastrale și registrele de impozite și de cadastru, aferente bunurile litigioase.

Prin hotărârile pronunțate în 8 octombrie 2001 (în cazul primei cereri) și în 14 ianuarie 2002 (în cazul celorlalte trei cereri), Tribunalul a dat câștig de cauză petentei și a dispus înscrierea imobilelor în registrul funciar, pe numele acesteia, în temeiul art. 14 din Legea nr. 3402/03.07.1987 referitoare la cadastru. Instanța a precizat, cu titlu preliminar, că fundația avea personalitate juridică, astfel încât dispunea de capacitatea de a dobândi bunuri imobiliare. De asemenea, instanța a reținut că posesia invocată rezultă din acte concrete; de altfel, fundația reclamantă a prezentat chitanțele taxelor funciare aferente acestor imobile. Înscrierile prezentate în cauză au indicat totodată că fundația și-a exercitat dreptul de proprietate asupra acestor imobile, inclusiv prin încheierea unor contracte de locațiune cu terțe persoane. Potrivit documentelor trimise de Direcția fundațiilor, începând cu anul 1964 reclamanta a menționat în declarațiile sale că bunurile în cauză fac parte din patrimoniul său. Procesul-verbal încheiat în 1971 de către Comisia de distribuire a terenurilor dovedea, la rândul său, posesia acestor imobile. Tribunalul a statuat că fundațiile, la fel ca persoanele fizice, pot dobândi bunuri imobile prin prescripție achizitivă.

În urma recursului formulat de către statul turc, Curtea de Casație a răsturnat sentința primei instanțe prin deciziile din 29 aprilie 2002 și din 18 aprilie 2002. Instanța de recurs a precizat că petenta nu a depus declarația potrivit prevederilor Legii nr. 2762 și a adăugat că, spre deosebire de persoanele fizice, fundațiile nu puteau obține proprietatea unui bun imobil prin prescripție achizitivă. Recursurile formulate de către petentă pentru modificarea acestor hotărâri au fost respinse.

La 9 august 2002 a intrat în vigoare Legea nr. 4771 care a amendat Legea nr. 2762 și a oferit fundațiilor posibilitatea de a solicita înscrierea în registrul funciar a bunurilor imobile a căror posesie a fost dovedită.

Prin două hotărâri pronunțate în 16 septembrie 2003 și în 9 iunie 2003, tribunalul de cadastru, conformându-se deciziilor Curții de Casație, a respins cererile petentei și a dispus înscrierea bunurilor litigioase în registrul funciar pe numele statului. În motivarea deciziei sale, tribunalul s-a referit mai întâi la hotărârea din 8 mai 2002 votată de plenul Curții de Casație, potrivit căreia o cerere în constatarea dreptului de proprietate dobândit prin prescripție achizitivă trebuie să se întemeieze pe o posesie exercitată cu titlu de proprietar. Or, în hotărârea sa anterioară, din 8 mai 1974, Curtea de Casație a statuat că declarațiile făcute în 1936 de fundațiile minorităților trebuiau considerate acte fondatoare, cu valoare de statute ale fundațiilor. În absența unei clauze exprese incluse în declarațiile formulate, aceste fundații nu puteau dobândi bunuri imobile suplimentare celor menționate în acest document. Prin urmare, asemenea fundații nu puteau pretinde că ar fi exercitat un drept cu titlu de proprietar. În absența unei probe care să convingă că reclamanta și-a depus efectiv declarația, în forma și în termenele prevăzute de legile incidente, tribunalul a decis că ea nu poate fi considerată proprietara bunurilor respective. Referitor la parcelele nr. 135-13 și nr. 541-55, tribunalul a decis că modificările legislative intervenite nu sunt aplicabile proceselor aflate în curs de soluționare. Pentru aceste considerente, tribunalul a dispus înscrierea bunurilor litigioase în registrul funciar, pe numele statului.

În 2003, prin hotărârile din 6 februarie, 29 septembrie și 21 decembrie, Curtea de Casație a respins recursurile formulate de către petentă și a menținut sentințele primei instanțe.

Prin hotărârile din 12 mai 2003, 9 februarie 2004 și 5 aprilie 2004, Curtea de Casație a respins recursurile petentei pentru modificarea hotărârilor anterioare.

În paralel, la 13 ianuarie 2003, în temeiul art. 4 din Legea nr. 4771, petenta a adresat Direcției generale a fundațiilor o cerere pentru înscrierea imobilelor în registrul funciar, pe numele său. Cererea a fost respinsă în 26 martie 2003, pe motiv că bunurile erau deja înscrise în registrul funciar pe numele statului sau a unor terțe persoane.

Printr-o sentință din 6 mai 2004, tribunalul administrativ din Ankara a respins cererea petentei de anulare a deciziei din 26 martie 2003. În motivare, tribunalul a insistat mai ales asupra faptului că, de vreme ce imobilele respective erau deja înscrise în registrul funciar pe numele statului sau a unor terțe persoane sau atâta timp cât în fața instanțelor interne se derula un litigiu privind titlul de proprietate, nu se putea recurge la înscrierea acestor bunuri pe numele pretinsului posesor.

La 30 mai 2007 Consiliul de Stat a menținut sentința primei instanțe.

La 8 noiembrie 2007 petenta a formulat recurs pentru modificarea hotărârii din 30 mai 2007. Această procedură se află încă pe rolul Consiliului de Stat.

La 20 noiembrie 2003, fundația religioasă Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks Kilisesi Vakfi a formulat o *plângere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului* și a invocat violarea art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției, violarea art. 14 coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1, precum și violarea art. 6 și 9 din Convenție.

Legislația și practica internă relevantă acestei cauze au fost deja descrise în hotărârea *Fener Rum Erkek Lisesi Vakfi c. Turcia*⁹.

În hotărârea din 8 mai 2002 plenul Curții de Casație a statuat că în temeiul legii privind cadastrul, orice persoană care pretinde dreptul de proprietate asupra unui bun, întemeindu-se pe posesia lui, trebuie să probeze că a posedat bunul respectiv cu titlu de proprietar. De asemenea, Curtea a decis că declarațiile făcute în 1936 trebuie considerate acte fondatoare, având valoarea de statut al fundației. În absența unei clauze exprese în cuprinsul acestor declarații, fundațiile nu puteau dobândi bunuri imobiliare suplimentare celor menționate în declarație. În consecință, o fundație care nu și-a depus declarația, nu putea poseda un bun cu titlu de proprietar.

Legislația privind fundațiile a suferit numeroase modificări aduse prin Legea nr. 4771/09.08.2002 și Legea nr. 4778/02.01.2003, precum și prin Regulamentul din 24 ianuarie 2003 referitor la achiziționarea bunurilor imobile de către fundațiile comunităților. Articolul 4 din Legea nr. 4771 prevede că „fundațiile minorităților religioase, indiferent dacă au sau nu statute, pot să dobândească sau să aibă în posesie bunuri imobile, cu autorizarea Consiliului de Miniștri, pentru a-și realiza scopurile din domeniul religioase, caritabile, sociale, educative, sanitare și culturale. Dacă cererea este înregistrată în termen de șase luni de la intrarea în vigoare a acestei legi, bunurile imobile a căror posesie de orice fel a fost stabilită prin registre fiscale, contracte de închiriere sau alte documente, se înscriu în registrul funciar pe numele fundației (...). Bunurile care au fost donate sau legate fundației sunt supuse dispozițiilor acestui articol”.

Potrivit art. 3 din Legea nr. 4778, fundațiile minorităților religioase, independent de existența unui statut, pot dobândi bunuri imobiliare și pot dispune de ele.

În dreptul turc, înscrierea unui bun imobil în registrul funciar este, în principiu, singurul act juridic constitutiv al dreptului de proprietate (art. 705 C.civ. turc). Pe de altă parte, potrivit art. 14 din Legea nr. 3402/03.07.1987 privind cadastrul, „titlul unui bun imobil neînscris în registrul funciar (...) se înscrie pe numele celui care dovedește, prin înscrisuri, expertize sau declarații ale martorilor, că l-a posedat cu titlu de proprietar, în mod neîntrerupt, timp de peste 20 de ani”.

Având în vedere caracterul similar al cererilor, raportat la aspectele de fapt și la problemele de fond, Curtea a decis conexarea și examinarea lor conjunctă.

În ceea ce privește *admisibilitatea plângerii*, Guvernul a susținut că petenta nu a epuizat căile interne de atac, așa cum pretinde art. 35 §1 din Convenție, de vreme ce se mai află încă pe rolul instanței recursul în anulare introdus de petentă la Consiliul de Stat, după adoptarea Legilor nr. 4771 și nr. 4778.

Petenta a contestat această teză și a susținut că recursul instituit prin Legile nr. 4771 și nr. 4778 nu reprezintă o cale de atac, în sensul art. 35 §1 din Convenție, deoarece nu permite dobândirea titlurilor de proprietate, ci vizează exclusiv anularea

⁹ *Fener Rum Erkek Lisesi Vakfi c. Turcia*, nr. 34478/97, §§23-30.

unei decizii adoptate de către Direcția generală a fundațiilor. De altfel, în ceea ce privește parcelele nr. 135-13 și nr. 541-55, instanțele interne au considerat că amendamentele aduse Legii nr. 2762 nu erau aplicabile cauzelor aflate pe rol, cum este prezenta speță.

Curtea a făcut trimitere la jurisprudența sa constantă, reamintind că acela care a exercitat un recurs susceptibil să soluționeze în mod direct litigiul – iar nu în mod indirect – nu este obligat să recurgă și la alte căi de atac la care ar avea acces, dar a căror eficiență este improbabilă.

În cauză, Curtea nu și-a format convingerea că recursul la care s-a referit Guvernul era în măsură să soluționeze în mod direct litigiul. În această privință Curtea a precizat că ulterior intrării în vigoare a Legilor nr. 4771 și nr. 4778, petenta a adresat instanțelor administrative un recurs pentru anularea refuzului emis de către Direcția generală a fundațiilor, ca răspuns la cererea de înscriere în registrul funciar, pe numele petentei, a imobilelor litigioase. Printr-o hotărâre din 6 mai 2004, tribunalul administrativ a respins însă acest recurs, pe motiv că bunurile erau înscrise în registrul funciar pe numele statului sau a unor terți. Consiliul de Stat a menținut această hotărâre. În plus, Curtea a apreciat că stadiul pendinte al procedurii de modificare, aflată pe rolul instanței supreme, nu schimbă cu nimic situația petentei.

Pentru considerentele arătate, Curtea a considerat că petenta a utilizat în mod normal căile de atac pe care le avea la dispoziție potrivit dreptului turc. În consecință, ea a respins excepția de inadmisibilitate invocată de către Guvern.

De altfel, Curtea a constatat că plângerile nu sunt în mod manifest nefondate în sensul art. 35 §3 al Convenției, și că nu există niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, *plângerile au fost declarate admisibile*.

Referitor la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției, petenta a susținut că refuzul instanțelor interne de a dispune înscrierea imobilelor în registrul funciar, pe numele ei, i-a violat dreptul protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției.

Petenta a subliniat faptul că erau îndeplinite toate condițiile cerute de lege pentru înscrierea imobilelor în registrul funciar, pe numele său. Instanțele interne au constatat posesia neîntreruptă a acestor bunuri de către petentă, vreme de peste 20 de ani, astfel încât ea ar fi fost îndreptățită să obțină titlurile de proprietate aferente, în temeiul art. 14 din Legea privind cadastrul. Or, instanțele i-au respins cererea formulată în acest sens, bazându-se pe interpretarea dată de către Curtea de Casație Legii nr. 2762, aflată în vigoare în 1974, cu toate că, între timp, legislația a fost supusă unor schimbări structurale referitoare la capacitatea fundațiilor de a dobândi bunuri imobile.

Guvernul a susținut că petenta nu posedă „bunuri” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției. În calitate de reclamantă, ea nu a știut să își asume sarcina probei pentru a-și dovedi dreptul de proprietate. Potrivit Guvernului, elementele de probă prezentate nu sunt suficiente pentru a permite constatarea posesiei ori a dreptului de proprietate. Referindu-se la principii relevate de jurisprudența Curții, Guvernul a susținut că plângerile petentei sunt în mod manifest nefondate, întrucât aceasta nu poate pretinde că ar fi dispus de „bunuri actuale”. În plus, petenta nici nu avea o „așteptarea legitimă” de a obține o soluție favorabilă în căile sale de atac.

De vreme ce pretenția petentei nu îndeplinește condițiile impuse de lege, iar art. 1 din Protocolul nr. 1 nu garantează dreptul de a dobândi bunuri, se impune concluzia că ea nu avea un „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 și, implicit, că nu s-a adus o atingere drepturilor sale garantate de această normă. Faptul că tribunalul de cadastru a admis în primă instanță acțiunea petentei este lipsit de relevanță, întrucât sentința sa a fost ulterior casată de instanțele superioare și nu a dobândit niciodată autoritate de lucru judecat.

Curtea a reținut divergența părților cu privire la calitatea petentei de titular al unui bun susceptibil a fi protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1. Curtea trebuie deci să stabilească dacă situația juridică a petentei intră în sfera de aplicare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

Curtea s-a referit la jurisprudența sa privind semnificația autonomă a noțiunii de „bun”¹⁰. În fiecare cauză trebuie să se analizeze dacă ansamblul circumstanțelor existente i-au conferit petentului calitatea de titular a unui interes substanțial protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1. În consecință, Curtea a apreciat necesar să ia în considerare elementele de drept și de fapt prezentate mai jos.

În dreptul turc, înscrierea unui imobil în registrul funciar este, în principiu, singurul act juridic constitutiv al dreptului de proprietate. Potrivit art. 14 din Legea privind cadastrul, „titlul unui bun imobil care nu este înscris în registrul funciar (...) se înscrie pe numele celui care dovedește, prin înscrieri, expertize sau depoziții ale martorilor, că l-a posedat cu titlu de proprietar, în mod neîntrerupt, mai mult de 20 de ani”.

În speță, nimeni nu contestă că petenta nu era titulara titlurilor de proprietate aferente bunurilor litigioase. În hotărârile din 8 octombrie 2001 și din 14 ianuarie 2002 tribunalul de cadastru, care s-a pronunțat în primă instanță, a constatat că erau îndeplinite condițiile cerute pentru dobândirea dreptului de proprietate ca efect al posesiei. Pentru a stabili exercitarea reală a posesiei continue, el a luat în considerare câteva elemente, printre care rapoartele de expertiză agricolă, depozițiile martorilor și a experților locali și tehnici, precum și înscrierile prezentate de părți ori solicitate din oficiu, precum planurile cadastrale și registrele de impozite și de cadastru referitoare la bunurile litigioase. Aceste elemente probatorii nu au fost contestate de către Guvern.

În deciziile pronunțate în 18 și 19 aprilie 2002, fără a repune în discuție elementele de fapt, respectiv calitatea de posesor a petentei, Curtea de Casație a casat hotărârile primei instanțe, dând o interpretare diferită elementelor de drept. Ea a constatat că petenta, în calitate de persoană juridică, nu putea obține proprietatea unui bun imobil ca efect al prescripției achizitive, întrucât a omis să înregistreze declarația pretinsă de Legea nr. 2762. Ulterior, în hotărârile pronunțate în 16 septembrie și 9 iunie 2003, tribunalul de cadastru și-a însușit motivarea Curții de Casație și a statuat că posesia bunurilor în cauză nu putea fi exercitată cu titlu de proprietar – condiție prevăzută în jurisprudența din 8 mai 2002 – pentru că fundația nu a depus declarația impusă de Legea nr. 2762.

¹⁰ *Iatridis c. Grecia* [GC], nr. 31107/96, §54, CEDH 1999-II și *Beyeler c. Italia* [GC], nr. 33202/96, §100, CEDH-2000-I.

Diferendul părților constă deci în a stabili dacă petenta putea să exercite posesia cu titlu de proprietar și, în consecință, să solicite înscrierea imobilelor în registrul funciar pe numele său, prin efectul prescripției achizitive.

În acest sens, Curtea nu a apreciat ca fiind oportună sau necesară analiza doctrinală a noțiunii de posesie cu titlu de proprietar, care ar fi determinat instanțele interne să opteze pentru aplicarea unei soluții juridice în detrimentul alteia. De altfel, așa cum a precizat în repetate rânduri, Curtea nu poate avea decât o cunoaștere limitată a erorilor de fapt sau de drept pretinse a fi fost comise de către instanțele naționale, cărora le revine în primul rând sarcina de a interpreta și de aplica dreptul intern¹¹. Totuși, Curtea are competența să verifice dacă modul în care a fost interpretat și aplicat în cauză dreptul intern este conform Convenției.

Curtea a analizat deja capacitatea fundațiilor care aparțin minorităților religioase de a dobândi bunuri, în hotărârea *Fener Rum Erkek Lisesi Vakfi*, citată mai sus. Mai exact, referitor la faptul că s-a omis înregistrarea declarației pretinse de Legea nr. 2762, Curtea a reamintit că a constatat anterior încălcarea exigențelor de „predicțibilitate” ale jurisprudenței din 1974, în virtutea căreia declarațiile depuse în 1936 de către fundațiile aparținând minorităților religioase țineau loc de „acte fondatoare” ale acestora. Într-adevăr, așa cum subliniază Curtea de Casație în decizia sa din 8 mai 2002, această jurisprudență este cea care împiedică fundațiile minorităților religioase să dobândească în proprietate alte bunuri decât cele precizate în declarațiile din 1936.

Prin urmare, se poate concluziona în mod rezonabil că în cazul în care declarația din 1936 nu ar fi fost considerată, prin lectura jurisprudențială a normelor în vigoare, ca ținând loc de „act fondator”, petenta ar fi putut obține proprietatea bunurilor litigioase prin efectul prescripției achizitive, deoarece se întemeia pe o posesie reală și neîntreruptă.

De altfel, Curtea a subliniat că art. 4 din Legea nr. 4771 adoptată la 9 august 2002 a reconsiderat în mod clar jurisprudența anterioară a Curții de Casație, precizând că „fundațiile minorităților religioase pot dobândi sau poseda bunuri imobile, indiferent dacă au sau nu statute”. Cu toate acestea, din dosarul cauzei reiese că acest amendament nu i-a profitat deloc petentei.

În consecință, Curtea a apreciat că petenta putea să creadă, în mod legitim, că erau îndeplinite toate exigențele pentru recunoașterea calității sale de proprietar al bunurilor imobile pe care le poseda de foarte mult timp. Acest interes patrimonial al petentei este suficient de important pentru a constitui un interes substanțial, deci un „bun” în sensul normei exprimate în teza I a art. 1 din Protocolul nr. 1.

Curtea trebuie să analizeze dacă ingerința în dreptul garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1, caracterizată prin refuzul înscrierii imobilelor pe numele petentei și trecerea lor în domeniul public, a respectat exigențele acestei norme.

Articolul 1 din Protocolul nr. 1 impune, în primul rând, ca ingerința unei autorități publice în exercițiul dreptului la respectarea bunurilor, să aibă un caracter legal.

Potrivit Curții, textele normative în materie, aflate în vigoare, sunt suficient de clare în acest sens. Articolul 14 din Legea privind cadastrul enumeră condițiile pentru dobândirea unui bun prin efectul prescripției achizitive; Legea nr. 2762 privind

¹¹ *García Ruiz c. Spania* [GC], nr. 30544/96, §28, CEDH 1999-I; *J.A. Pye (Oxford) Ltd și J.A. Pye (Oxford) Land Ltd c. Regatul Unit* [GC], nr. 44302/02, §74, CEDH 2007.

fundațiile minorităților religioase, așa cum a fost modificată după 2002, recunoaște capacitatea fundațiilor minorităților religioase de a dobândi bunuri, în temeiul posesiei.

Pentru aceste motive, Curtea a considerat că refuzul instanțelor interne de a dispune înscrierea imobilelor în registrul funciar pe numele petentei nu putea fi apreciat ca fiind suficient de predictibilă pentru petentă, care a posedat bunurile respective, în mod neîntrerupt, vreme de peste 20 de ani. Curtea a concluzionat că ingerința invocată este incompatibilă cu principiul legalității și, în consecință, nu respectă exigențele art. 1 din Protocolul nr. 1.

Așadar, *art. 1 din Protocolul nr. 1 a fost violat.*

Referitor la pretinsa violare a art. 9 din Convenție, petenta a invocat atingerea adusă libertății sale de religie. În plus, din perspectiva *art. 6*, ea a susținut că pricina sa nu a fost judecată în mod echitabil de către instanțele interne. Printre altele, petenta a invocat faptul că nu a beneficiat de un recurs efectiv în dreptul intern, în sensul *art. 14* din Convenție, *coroborat art. 13*. În temeiul *art. 14* din Convenție, coroborat cu *art. 1* din Protocolul nr. 1, Curtea a statuat că acest petit al plângerii trebuie considerat admisibil, dar a considerat că nu este cazul să analizeze dacă dispozițiile citate au fost violate.

Petenta a formulat pretenții și în temeiul *art. 41 din Convenție*. În principal, ea a solicitat să-i fie restituite bunurile litigioase și a apreciat că acesta este cel mai adecvat mod de reparare a prejudiciului care i-a fost cauzat. În subsidiar, în eventualitatea în care Guvernul nu-i poate restitui bunurile, petenta a solicitat o despăgubire echitabilă, pe care a estimat-o la 120.634,625 euro.

Guvernul a contestat aceste pretenții.

Curtea a reamintit că o hotărâre care constată violarea Convenției creează în sarcina statului pârât obligația juridică de a pune capăt violării și de a înlătura consecințele acesteia într-o manieră care să restabilească pe cât posibil situația anterioară.

Referitor la circumstanțele speței, Curtea a apreciat că înscrierea bunurilor litigioase în registrul funciar pe numele petentei îi creează acesteia, pe cât posibil, o situație echivalentă celei în care s-ar fi aflat dacă exigențele art. 1 din Protocolul nr. 1 ar fi fost respectate.

În cazul în care statul pârât nu realizează înscrierea dispusă de Curte în termen de trei luni de la data pronunțării prezentei hotărâri, acesta va trebui să achite petentei valoarea actuală a bunurilor, stabilită pe baza expertizelor judiciare prezentate de petentă.

* * *

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secția a II-a

Cauza Kenedi c. Ungaria

Hotărârea din 26 mai 2009

Art. 6 §1 din Convenție – „Dreptul la un proces echitabil”

Art. 10 din Convenție – „Libertatea de exprimare”

Art. 13 din Convenție (coroborat cu art. 10) – „Dreptul la un recurs efectiv”

Dl János Kenedi, un istoric, este preocupat de funcționarea serviciilor secrete ale dictaturilor, de studiul comparativ al forțelor de poliție politică ale regimurilor totalitare și de funcționarea statelor de tip sovietic. El a publicat câteva lucrări în acest domeniu.

La 21 septembrie 1998 dl Kenedi a solicitat Ministerului de Interne să-i permită accesul la anumite documente păstrate în arhivele sale, în vederea publicării unui studiu privind funcționarea, în anii ‘60, a Serviciului Maghiar de Securitate Națională din cadrul Ministerului de Interne.

La 10 noiembrie 1998 Ministerul a refuzat solicitarea dlui Kenedi, făcând trimitere la o decizie din 29 octombrie 1998 care a calificat documentele secret de stat, până în anul 2048.

Dl Kenedi a demarat *proceduri judiciare interne*. La 10 decembrie 1998 a formulat o cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului de Interne, în temeiul Secțiunii 21 din Legea nr. 63/1992 privind protecția datelor personale și caracterul public al informațiilor de interes public. El a pretins dreptul de a avea acces nerestricționat la documente și a susținut că informațiile pe care le căuta îi erau necesare pentru realizarea cercetării istorice la care lucra.

La 19 ianuarie 1999 Curtea Regională Budapesta s-a pronunțat în favoarea dlui Kenedi și i-a recunoscut acestuia dreptul de a avea acces la documentele respective, în vederea cercetării pe care o efectua. Instanța a precizat că documentele au avut într-adevăr un caracter secret în timpul epocii comuniste. Totuși, potrivit Secțiunii 28 (2) din Legea nr. 65/1995 privind statul și serviciile secrete, ar fi trebuit ca documentele să fie recalificate astfel, înainte de 30 iunie 1996; întrucât această nouă calificare nu s-a produs, ele și-au pierdut *ipso iure* caracterul secret la 1 iulie 1996, independent de decizia din 29 octombrie 1998.

La 20 aprilie 1999 Curtea Supremă a respins ca tardiv apelul Ministerului de Interne.

La 1 noiembrie 1999 Ministerul i-a propus dlui Kenedi accesul la documente, cu condiția să semneze un acord de confidențialitate.

La 10 octombrie 2000 dl Kenedi a solicitat punerea în executare a hotărârii judecătorești, susținând că este inacceptabil ca Ministerul să-i impună o condiție de confidențialitate. La 21 decembrie 2000 a fost inițiată procedura de executare silită și s-a emis dispoziția de punere în executare. În motivarea sa, Curtea Regională Budapesta a precizat că Ministerul nu avea dreptul să-i pretindă dlui Kenedi confidențialitatea, ca o condiție prealabilă accesului la documente, recunoscut printr-o hotărâre executorie.

La 21 noiembrie 2001 Curtea Supremă s-a pronunțat în apel și a menținut hotărârea din 21 decembrie 2000, dar a înlăturat din motivare observația referitoare la confidențialitate.

Între timp, la 12 iunie 2001, Ministerul de Interne a solicitat instanței încetarea procedurii de executare silită. La 25 februarie 2002 Curtea Centrală Districtuală Pesta a respins cererea Ministerului, statuând că propunerea acestuia, din 1 noiembrie 1999, este inacceptabilă și că inițierea procedurilor de executare a respectat condițiile legii. La 15 octombrie 2002 Curtea Regională a respins apelul Ministerului.

La 29 octombrie 2002 Ministerul de Interne i-a eliberat petentului un permis pentru consultarea documentelor, dar i-a interzis să publice informațiile la care avea astfel acces, în măsura în care erau vizate „secrete de stat”.

Întrucât permisul acordat petentului nu asigura accesul nerestricționat la toate documentele vizate, instanța a considerat că dispoziția de executare nu a fost respectată, astfel încât, la 23 iunie 2003 a sancționat Ministerul de Interne cu o amendă de 100.000 forinți (aproximativ 400 euro).

La 18 decembrie 2003 toate documentele, cu o singură excepție, au fost transferate la Arhivele Naționale și au devenit astfel publice.

La 22 octombrie 2004 Ministerul de Interne a fost sancționat cu o nouă amendă pentru neexecutare, în cuantum de 300.000 forinți (aproximativ 1.200 euro), care viza documentul rămas secret. În întâmpinarea formulată Ministerul a susținut că documentul respectiv nu se mai află la dispoziția sa, întrucât a fost transferat la Arhivele Ministerului Apărării, în 6 februarie 2004.

La 26 ianuarie 2005 Curtea Districtuală a respins apărarea Ministerului, apreciind că o schimbare a spațiului fizic în care de afla documentul nu înlătură obligația sa de a-i asigura petentului accesul la înscrisul respectiv.

La 10 iunie 2005 Curtea Districtuală a respins cererea formulată de către Ministerul de Interne, prin care acesta solicita să se constate calitatea de succesori, în această chestiune, a Arhivelor Ministerului Apărării.

La 24 ianuarie 2006 Curtea Regională a casat hotărârile judecătorești din 22 octombrie 2004, 26 ianuarie 2005 și 10 iunie 2005 și a trimis cauza primei instanțe, spre rejudecare.

La 21 aprilie 2006 Curtea Districtuală a respins din nou cererea formulată de către Ministerul de Interne, prin care se solicita constatarea calității de succesori, în această problemă, a Arhivelor Ministerului Apărării. Totuși, la 4 iulie 2006 instanța a constatat că noul Minister al Guvernării Locale și al Dezvoltării Regionale avea într-adevăr calitatea de succesori. La 20 octombrie 2006 Curtea a respins însă cererea prin care Ministerul a solicitat suspendarea procedurilor până la efectuarea succesiunii.

La 5 iunie 2007 Curtea Regională a respins noile apeluri formulate de către Minister împotriva deciziilor din 21 aprilie, 4 iulie și 20 octombrie 2006; cererea de revizuire a hotărârilor, de către Curtea Supremă, a fost de asemenea respinsă.

În prezent, dl Kenedi este încă lipsit de accesul nerestricționat la documentul care a rămas calificat drept secret.

La 10 august 2005 dl Kenedi a adresat o *plângere Curții Europene a Drepturilor Omului*, în care a invocat violarea drepturilor sale conferite de art. 6 §1, art. 10 și art. 13 coroborat cu art. 10 din Convenție.

Cadrul juridic căruia i se circumscrie plângerea trimite la textul unor acte normative interne.

Secțiunea 21 din Legea nr. 63/1992 privind protecția datelor personale și caracterul public al informațiilor de interes public afirmă dreptul de a se adresa unei instanțe, al oricărei persoane căreia i s-a respins cererea de furnizare a unor informații de interes public; sarcina probei privind legalitatea și temeinicia refuzului revine autorității care deține informațiile solicitate; instanța va acorda prioritate acestor cauze; dacă instanța admite cererea reclamantului, va pronunța o hotărâre prin care va obliga autoritatea care deține informațiile de interes public să le comunice solicitantului.

Potrivit Secțiunii 28 (2) din Legea nr. 65/1995 privind statul și serviciile secrete (în vigoare din 1 iulie 1995), revizuirea caracterului secret al documentelor anterioare anului 1980 trebuia efectuată în termen de un an de la data intrării în vigoare a acestei legi; la expirarea acestui termen, documentele încetează să mai fie secrete.

Curtea a analizat mai întâi *admisibilitatea plângerii*.

Petentul a invocat întinderea perioadei de neexecutare a unei hotărâri judecătorești care îi recunoaște accesul, în vederea cercetării istorice, la documentele din 1960 privind Serviciul Maghiar de Securitate Națională. În drept, petentul s-a întemeiat pe dispozițiile art. 6 §1, art. 10 și art. 13 din Convenție.

Guvernul a contestat susținerile petentului.

Curtea a precizat că plângerea petentului nu este în mod manifest nefondată, în sensul art. 35 §3 din Convenție, și că nu există niciun alt motiv de inadmisibilitate a acesteia. În consecință, *plângerea a fost considerată admisibilă*.

Referitor la pretinsa violare a art. 6 §1 din Convenție, petentul a susținut că neexecutarea, într-un termen rezonabil, a hotărârii judecătorești definitive care a fost pronunțată în favoarea sa violează art. 6 §1 din Convenție, potrivit căruia „orice persoană are dreptul la judecarea (...) într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță (...) care va hotărî (...) asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil”.

În susținerea Guvernului pârât, comportamentul petentului – insistența sa de a avea acces nerestricționat la toate documentele – a contribuit la tergiversarea procedurilor. În opinia lui, decizia pronunțată de Curtea Supremă în 21 noiembrie 2001 a privat petentul de orice teme juridic pentru a pretinde accesul nelimitat la toate documentele în vederea publicării; în orice caz, decizia principală din 19 ianuarie 1999, i-a recunoscut petentului doar accesul pentru cercetare.

Potentul a contestat susținerile Guvernului.

Curtea s-a referit la *aplicabilitatea art. 6 §1 din Convenție*. Ea a precizat că instanțele interne au recunoscut existența dreptului care stă la baza accesului urmărit de către petent. Acesta, istoric fiind, avea nevoie de acces la documente pentru a putea publica un studiu de specialitate. În opinia Curții, publicarea pe care o avea în vedere petentul se încadra în libertatea sa de exprimare, așa cum este garantată de art. 10 al Convenției. *Curtea* a reamintit că dreptul la libertatea de exprimare este un „drept civil”, în sensul art. 6 §1, iar aplicabilitatea acestei norme nu a fost contestată de către părți.

Pentru aceste considerente, *Curtea* a apreciat că obiectul prezentei cauze se circumscrie laturii civile a art. 6 §1.

În analiza privind *respectarea art. 6 §1*, *Curtea* a precizat că perioada care trebuie avută în vedere a început la 10 noiembrie 1998, când a fost respinsă cererea introductivă a petentului, și continuă și în prezent. În acest context, *Curtea* a reiterat faptul că executarea unei hotărâri pronunțată de către o instanță trebuie să fie privită ca parte

integrantă a unei „judecăți”, în sensul art. 612. Perioada relevantă a durat așadar în jur de zece ani și jumătate, care au acoperit trei grade de jurisdicție și faza execuțională.

Guvernul nu a reușit să convingă Curtea de pretinsul caracter nefondat al cererii de punere în executare a hotărârii judecătorești și, implicit, nici de inutilitatea procedurii aferente. Dimpotrivă, ea a constatat că ulterior deciziei pronunțate de Curtea Supremă în 21 noiembrie 2001, instanțele interne au analizat de mai multe ori fondul cererii și au decis în mod repetat în favoarea petentului; în plus, pârâtul a fost chiar amendat pentru refuzul de a respecta o hotărâre judecătorească.

Caracterul rezonabil al duratei procedurilor trebuie să fie apreciat în lumina circumstanțelor cauzei și cu aplicarea următoarelor criterii: complexitatea cauzei, comportamentul petentului și al autorităților relevante precum și miza pe care o are diferendul pentru petent¹³.

Curtea a constatat în mod frecvent violarea art. 6 §1 din Convenție, în cauze care implicau probleme similare celei din prezenta plângere¹⁴.

Analizând materialul probator care i-a fost prezentat, Curtea a concluzionat că Guvernul nu a invocat nici un fapt ori argument convingător, în măsură să justifice o soluție diferită, în circumstanțele cauzei. Având în vedere jurisprudența sa în materie, Curtea a statuat că durata procedurilor a fost excesivă și că nu a respectat cerința „termenului rezonabil”.

În consecință, *art. 6 §1 din Convenție a fost violat.*

Referitor la pretinsa violare a art. 10 din Convenție, petentul a susținut că refuzul prelungit al Ministerului de Interne de a-i permite acces nerestricționat la documentele care îl interesau, l-a împiedicat să publice un studiu obiectiv privind funcționarea Serviciului Maghiar de Securitate Națională.

Curtea a apreciat că acest petit al plângerii poate fi analizat din perspectiva art. 10 al Convenției.

Guvernul a recunoscut faptul că s-a produs o ingerință în dreptul petentului la libertatea de exprimare. El a susținut însă că atribuirea retroactivă a unui caracter secret documentelor respective a urmărit scopul legitim al securității naționale, domeniu în care statele se bucură de o anumită marjă de apreciere. În plus, este chiar vina petentului pentru nerealizarea studiului propus, întrucât a insistat cu intransigență să obțină acces total nerestricționat.

Potentul a contestat susținerile Guvernului.

Curtea a subliniat faptul că Guvernul a recunoscut ingerința în dreptul petentului la libertatea de exprimare. De asemenea, ea a precizat că accesul la surse documentare originale, necesare unei cercetări istorice legitime, reprezintă un element esențial pentru exercitarea dreptului la libertatea de exprimare¹⁵.

Ingerința în drepturile conferite de art. 10 §1 este conformă Convenției doar dacă respectă exigențele art. 10 §2: ingerința a fost „prevăzută de lege”, a urmărit unul sau mai multe scopuri legitime prevăzute de acest text și a fost „necesară într-o societate democratică” pentru atingerea scopurilor legitime.

¹² *Hornsby c. Grecia*, 19 martie 1997, §40, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-II.

¹³ *Frydlender c. Franța* [GC], nr. 30979/96, §43, ECHR 2000-VII.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ A se vedea *mutatis mutandis, Társaság a Szabadságjogokért c. Ungaria*, nr. 37374/05, §§35-39, 14 aprilie 2009.

Curtea a reamintit că expresia „prevăzută de lege” din cuprinsul art. 10 §2 vizează exact același concept de legalitate la care face referire Convenția atunci când, în alte articole, utilizează sintagme identice sau similare, în special expresiile „potrivit legii” și „legal”, întâlnite în art. 8 și 11. Conceptul de legalitate prezent în Convenție afirmă conformitatea cu legea internă și, în plus, implică exigențe calitative ale legii interne, cum sunt predictibilitatea și, în general, absența caracterului arbitrar¹⁶.

Petentul a obținut o hotărâre judecătorească care îi recunoaște accesul la documentele vizate. Ulterior s-a creat o dispută cu privire la întinderea acestui acces. Similar primei sentințe, instanțele interne s-au pronunțat în mod repetat în favoarea petentului, în procedurile de executare care au urmat, și au amendat Ministerul de Interne. În aceste circumstanțe, Curtea a apreciat că refuzul îndârjit al autorităților naționale de a respecta dispozițiile de executare a nesocotit dreptul intern și este echivalent arbitrarului. Caracterul esențial obstrucționist al acestui comportament este evident și datorită faptului că a determinat constatarea unei violări a art. 6 §1 din Convenție, ca urmare a duratei procedurilor. Potrivit Curții, o asemenea utilizare abuzivă a puterii cu care sunt investite autoritățile nu poate fi caracterizată ca o măsură „prevăzută de lege”.

Prin urmare, *art. 10 din Convenție a fost violat.*

Referitor la pretinsa violare a art. 13 coroborat cu art. 10 din Convenție, petentul a invocat faptul că nu a avut o cale efectivă de atac în ceea ce privește plângerea sa, raportat la art. 10, așa cum pretinde art. 13 al Convenției.

Guvernul a susținut că mijloacele de acțiune de care s-a prevalat petentul au fost efective în circumstanțele cauzei. Petentul a contestat acest punct de vedere.

Curtea a reamintit că art. 13 din Convenție garantează un mijloc efectiv de acțiune, în fața unei instanțe naționale, oricărei persoane care invocă, pentru motive temeinice, violarea drepturilor și libertăților sale prevăzute de Convenție. Acest articol implică totodată și obligația statului de a asigura soluționarea mijloacelor de acțiune conferite de lege, de către autoritățile interne competente. Ar fi de neconceput ca art. 13 să asigure dreptul la o cale efectivă de atac, fără a garanta și punerea în aplicare a rezultatului acesteia. În caz contrar, s-ar ajunge la situații incompatibile cu principiul *rule of law* pe care statele părți s-au obligat să-l respecte atunci când au ratificat Convenția.

În prezenta cauză, statul pârât – el însuși primul supus principiului *rule of law* – a respins categoric încercările legale ale petentului de a asigura exercitarea dreptului său, constatat de instanțele interne. În aceste circumstanțe, Curtea a apreciat că procedura menită să înlăture în plan intern violarea drepturilor conferite petentului de art. 10 s-a dovedit a fi inefectivă.

Așadar, art. 13 coroborat cu art. 10 al Convenției a fost violat.

În temeiul art. 41 din Convenție, petentul a pretins doar daune morale, în quantum de 6.000 euro, în considerarea timpului și a efortului pe care le-a investit pentru susținerea cauzei sale în fața instanțelor interne.

Curtea a admis că petentul trebuie să fi suferit un prejudiciu moral și i-a acordat acestuia întreaga sumă pretinsă, pe care a apreciat-o ca fiind rezonabilă.

¹⁶ *Rekvényi c. Ungaria* [GC], nr. 25390/94, §59, ECHR 1999-III.